

MAHLER ALS KRUITVAT

Aan Mahler valt bijna niet te ontkomen. In Rotterdam dirigeerde Daniel Harding dit weekeinde de Tiende symfonie. Morgenavond komen Bernard Haitink en de Berliner Philharmoniker op bezoek in Amsterdam met de Derde. En de nieuwe chef-dirigent van het Nederlands Philharmonisch Orkest, Yakov Kreizberg, heeft alweer de volgende stap gezet in zijn Mahler-cyclus met een luid bejubelde uitvoering van de monumentale Tweede symfonie voor een uitverkochte Grote Zaal.

In Kreizbergs handen is het werk een waar kruitvat. Met een al bij de grimmige en meer dan fortissimo gepresenteerde opening schuift de luisteraar naar de punt van het pluche, zoals ook de musici op de punt

van de stoel zitten om tot het uiterste te gaan. De uit het hoofd dirigerende Kreizberg vuurt zijn troepen aan als een legeraanvoerder. Na vijf minuten is er al zoveel kruit vershoten dat sommigen zich zullen afvragen of het orkest na anderhalf uur de eindstreep wel zal halen.

Het is een klein wonder dat de dirigent na het explosieve begin de spanning weet te bewaren, ondanks de door Mahler zelf gesuggereerde vijf minuten pauze na het lijvige eerste deel. Een nadeel van de strakke en autoritaire aanpak is hoogstens dat het orkest ook in de uitgespaarde momenten van ontspanning gespannen blijft klinken, zoals in het Andante dat door de nadrukkelijke plaatsing van de volkse dansritmes nog geaffecteerd aandoet. Eenvoud en naïviteit zijn duidelijk niet de sterke punten van de Russisch-Amerikaanse dirigent.

Wie het ietwat ijdele vertoon van Kreizberg de 'Pult-virtuose' moeilijk kan verdragen, doet er goed aan af en toe

het beeld uit te zetten. Met de ogen dicht blijkt des te meer dat hij een ongekend reliëf in de klank van het Nederlands Philharmonisch Orkest weet te brengen, van de scherpe en markante uitbarstingen waarin het koper nog meer dan gewoonlijk overheerst, tot een fraaie verzadigde strijkersklank in pianissimo passages.

Zijn Mahler is er een van stevig aangezette contrasten, van dikke lijnen en een extreme beeldende kracht, meer de uitbundige cinemascope van Bernstein dan de innerlijke gevoelswereld van Haitink. Tegen het einde, als Mahlers visioenen van een betere wereld toch nog in zicht komen, wordt het vol overgave spelende orkest verrijkt met de bijzonder sonore bijdragen van het Nederlands Concertkoor, de alt Birgit Remmert en de eerder snijdende dan engelachtige sopraan Marina Sjagoetsj.

Herhaling: vanavond in Amsterdam (met rechtstreekse uitzending via Radio 4) en morgenavond in Utrecht.

Eddie Vetter

Kreizberg maakt zich op voor triomftocht

Muziek

Mahler (tiende symfonie), door het Rotterdams Philharmonisch Orkest o.l.v. Daniel Harding. De Doelen Rotterdam (24/9). Mahler (tweede symfonie), door het Nederlands Philharmonisch Orkest o.l.v. Yakov Kreizberg. Concertgebouw Amsterdam (25/9). Herhaling: Amsterdam (27/9) en Utrecht (28/9). Radio 4: 27/9, 20 uur.

De ongelooflijke evolutie die Gustav Mahler in nog geen twintig jaar tijd doormaakte, werd dit weekeind treffend geïllustreerd door twee grote Nederlandse orkesten. Bij het Rotterdams Philharmonisch Orkest klonk de *Tiende Symfonie*. Mahler heeft hem weliswaar niet zelf afge maakt, maar ook in de 'performing version' van Deryck Cooke kan er geen twijfel over bestaan dat Mahler op zijn vijftigste nog altijd een revolutionair was.

De 16 jaar oudere *Tweede Symfonie*, die vanavond opnieuw klinkt bij het Nederlands Philharmonisch, is op zijn eigen manier even baanbrekend, al tornde Mahler in 1894 nog niet aan de fundamenteën van het tonale stelsel.

De Engelse dirigent Daniel Harding, die het Rotterdamse orkest aanvoerde, heeft ondanks zijn 29 jaar al een formidabele staat van dienst. Desondanks was zijn lezing van de *Tiende* niet volledig overtuigend.

De dooreengevlochten strijkerslijnen van het Adagio klonken aanvankelijk bijna timide, de bokkige ritmes van het Scherzo maakten een licht wanordelijke indruk, en de karakteristieke Mahler-kleuren die zelfs in dit gerestaureerde werk nog doorschijnen, kwamen niet altijd optimaal tot hun recht.

Het deed weinig af aan de verbijsterende stoutmoedigheid van Mahlers laatste noten, en boven-

dien verstevigde Harding in de loop van het vijf kwartier durende werk zijn greep op de materie. Vooral het laatste deel, waarin de muziek op een trage golfslag langzaam wegdrijft naar de einder, had een indringende spanning.

Hardings prestaties verbleken intussen naast die van Yakov Kreizberg, die nog maar één jaar voor het Nederlands Philharmonisch Orkest staat, maar in die tijd wonderen heeft verricht. Dat is vooral te horen bij de strijkers, die een verbazend zangerig en vloeibaar, soms zelfs bijna onaards geluid produceren, maar ook in de sterke versmelting die het orkest als geheel tentoonspreidt.

Minstens zo fascinerend is de manier waarop Kreizberg in de anderhalf uur die Mahlers *Tweede* in beslag neemt de klank boetseert en ondanks de enorme contrasten een onafgebroken stuwkracht verleent. Deze 'Wederopstandings-symfonie' wemelt van *special effects*, zoals een buiten de zaal opgesteld *Fernorchestra*, koorzang met geheimzinnige octaafverdubbelingen in de celli, en een jubelende finale waar het Concertgebouw-orgel nog extra kracht aan bijzet.

Naast de sopraan Marina Schaguch en de alt Birgit Remmert, die in de twee slotdelen een bescheiden, maar essentiële bijdrage leveren, maakt vooral het Nederlands Concertkoor grote indruk met zijn prachtig homogene koorklank, die niet te vergelijken is met die uit de begintijd, toen het nog het Koor van het Concertgebouw-orkest was.

Kreizberg, die vorig jaar al veel lof oogstte met Mahlers *Eerste*, is voornemens om elk seizoen een Mahler-symfonie te dirigeren. Afgaande op het niveau van dit optreden belooft dat een ware triomftocht te worden.

Frits van der Waa

■ Yakov Kreizberg is een man van helder uitgezette lijnen.

FOTO: FRANK VAN ROSSUM

TELEGRAAF 27/9/04

1949

24 sept. 2004

de maandag

m e n s m a r k t c u l t u u r

de kritieken

www.trouw.nl/dekritieken

Kippenvel met Mahler

Muziek

Mahler: Tiende symfonie door het Rotterdams Philharmonisch Orkest o.l.v. Daniel Harding, vr. 24 sept. in De Doelen, Rotterdam; Tweede symfonie door het Nederlands Philharmonisch Orkest, Nederlands Concertkoor, Birgit Remmert (alt) en Marina Shaguch (sopraan) o.l.v. Yakov Kreizberg, za 25 sept. in het Concertgebouw, Amsterdam.

Twee Mahler-symfonieën, gespeeld door twee goede Mahler-orkesten: dat is feest. Het Rotterdams Philharmonisch Orkest voerde vrijdag onder de jonge Britse dirigent Daniel Harding de Tiende symfonie uit in de voltooiing van Deryck Cooke. En het Nederlands Philharmonisch Orkest ging zaterdag onder de nieuwe chef Yakov Kreizberg aan de slag met de Tweede symfonie. Het was interessant om juist de Tweede (uit 1887-1894) en de onvoltooid gebleven Tiende (uit 1910, het jaar voor Mahlers dood) zo kort na elkaar te horen. In de vroege 'Aufstiehungssinfonie' gebruikte Mahler zangers (koor en solisten) om zijn instrumenta-

le betoog kracht bij te zetten. Terwijl de vertwijfelde kreten („vernichte mich, daß ich aufhöre zu sein“) die de componist tussen de notenbalken van zijn laatste symfonie opschreef, geen verbale uitleg meer nodig hebben. In de concertzaal komen die woorden terug als grote uitroepen in het orkest. Die expressie op het scherp van de snede miste je vrijdag in de interpretatie van Harding. Het Rotterdams orkest speelde voorbeeldig, maar Harding haalde de pijn uit Mahlers doodskreten. Een mooie vondst was wel de gempte trom, die griezelig van buiten de zaal klonk.

Kreizberg was zaterdag met het NcdPhO (ook uitverkocht) trouwer aan Mahlers expressieve kathedraal. Het orkest speelde de Tweede onder Kreizberg indrukwekkend onstuimig en contrastrijk, de rafels die af en toe in het orkest ontstonden nam je op de koop toe bij het kippenvel. De alt Birgit Remmert was een ware troost in 'O Röschen rohi!', de massieve slotakkoordstap waren een heuse wederopstanding.

Anthony Fiumara

Muzikanteske Mahlers

NRC 27/9/04

Rotterdams Philharmonisch Orkest o.l.v. Daniel Harding. Gehoord: 24/9 De Doelen Rotterdam.
Kreizberg. Orkest o.l.v. Yakov Kreizberg. Gehoord: 25/9 Concertgebouw Rotterdam. Herh.: 27/9 Amsterdam; 28/9 MC Vredenburg Utrecht.

Door KASPER JANSEN

Het nieuwe Mahlerscizoen begon dit weekeinde in Rotterdam en Amsterdam. In het Concertgebouw dirigeerde Yakov Kreizberg het Nederlands Philharmonisch Orkest in de Tweede symfonie, in De Doelen leidde Daniel Harding het Rotterdams Philharmonisch Orkest in de onvoltooid achtergelaten Tiende symfonie, speeldaar gemaakt door Deryck Cooke.

Het wordt een bijzonder Mahlerscizoen: morgen dirigeert Bernard Haitink in Amsterdam de Derde symfonie bij de Berliner Philharmoniker. Mariss Jansons leidt later de Zesde symfonie bij het Koninklijk Concertgebouworkest en Valery Gergiev komt bij het Rotterdams Philharmonisch Orkest met de monumentale Achtste symfonie. Gergiev heeft niets met Mahlers symfonieën 1 en 4, dus mag Hans

ten. Het tweede deel ging juist erg langzaam, het scherzo *In ruhig fließender Bewegung* was goed maar had meer finesse verdiend. De twee vocale slotdelen met de nogal vibrerende alt Birgit Remmert, sopraan Marina Shaguch en het Nederlands Concertkoor waren bevredigend en imposant. Al ontbrak het soms aan echt vervoerende mystiek, hier werd toch de blik gericht op de diepten van het heelal. Een herhaling wordt vanavond rechtstreeks uitgezonden door Radio 4.

In Rotterdam kwam Daniel Harding met zijn plastische gebaar tot een vooral esthetische en meestal milde visie op Mahlers laatste noten, waarin de existentiële ellende goeddeels werd gladgedendelen tot treffende, speelse en burleske resultaten, zonder veel aandacht voor dialectiek en demonstratie.

Vooraf klonk het *Hobocconcert* van Martinu (1955), virtuoze muziek tussen Dvorák, Janáček, Stravinsky, Maderna en Berio in. Er werd met uitbundig plezier gespeeld door de Rotterdamse solohoboïst Alexei Ogrintsjoek, die volgend jaar een transfer krijgt naar het Concertgebouworkest, als opvolger van Werner Herbers.

Leenders de Vierde symfonie dirigeren bij het Rotterdams Philharmonisch Orkest, met drie symfonieën dit seizoen de Mahlerkampioenen.

Kreizberg in Amsterdam en Harding in Rotterdam blijken beide exponenten van een jongere dirigentengeneratie, die andere accenten in Mahler legt dan oudere en gelouterde 'typische Mahlerdirigenten' van het Haitink-soort. Die concentreren zich op het spirituele, het gekwelde en het dubbele in Mahler: de gang van aarde naar hemel, van het lagere naar het hogere, van het eindige naar het on-eindige, van dood naar wederopstanding (zoals in de Tweede wordt gezongen: *Sterben werd' ich um zu leben*) en van het tijdelijke naar het eeuwige, zoals de Tiende, die in het universum verglijdt.

In de Mahlers van Kreizberg en Harding is nauwelijks plaats voor mateloze weemoed, voor moeizame worstelingen met de laatste levensvragen, voor schokkend, schril en schrijnend leed. Deze Mahlers klinken vooral muzikaal, zoals eerder bij Edo de Waart. Kreizberg begon in hoog tempo aan de Tweede, overdonderde daarmee soms in wat rommelige cli-maxen maar miste daardoor ook detaillering en dramatische effect-

Noord Hollands Dagblad

Mahler: twee maal fantastisch

■ Concerten door het Nederlands Philharmonisch Orkest en de Berliner Philharmoniker. Dirigenten: Yakov Kreizberg en Bernard Haitink. Solisten: Marina Shaguch (sopraan) en Birgit Remmert (alt) bij Kreizberg, en Anna Larsson (alt) bij Haitink. Koren: Nederlands Concertkoor bij Kreizberg, Groot Omroep Vrouwenkoor en Nationaal Kinderkoor bij Haitink. Uitgevoerd: 'Tweede symfonie' van Gustav Mahler. Bijgewoond: maandag 27 september. 'Derde symfonie': bijgewoond op dinsdag 28 september, Concertgebouw AMSTERDAM.

Twee grote Mahlers klonken aansluitend in het Amsterdamse Concertgebouw. Zonder appels en peren met elkaar te willen vergelijken, woonden wij de 'Tweede' met Yakov Kreizberg en het Nederlands Philharmonisch Orkest en de 'Derde' met Bernard Haitink en de Berliner Philharmoniker bij. Twee fantastische avonden.

Yakov Kreizberg is met zijn Nederlands Philharmonisch Orkest een overtuigende weg ingeslagen. Vorig jaar toonde hij met de 'Eerste symfonie' al een frisse kijk op de partituur.

Kreizbergs benadering is weliswaar Amerikaans, maar met de (Oost)Europese cultuur als rijke bagage. Het Nederlands Philharmonisch Orkest vertaalt zijn gretigheid naar succes in een ongedwongen, bijna speelse benadering en hangt aan de lippen van de nieuwe chef-dirigent.

In de 'Tweede symfonie' overheerste bij Kreizberg het royale gebaar en de rijke instrumentale vulling. De snellere delen klinken sprankelend en vloeiend, terwijl de langzame delen uitgesponnen worden in intensiteit en tempo. Een Mahler die van binnenuit benadert wordt en overdondert met een krachtige, eensluidende visie. Na een zeer overtuigend eerste deel, werd de metronoom stilgezet voor het tweede deel: Kreizberg maakte een subtiele pas op de plaats en ontlokte het orkest een weelderig klankpalet. Alt Birgit Remmert paarde in het deel 'Urrlicht' prachtige vocalen aan een intens inlevingsvermogen, helder en realistisch uitgezongen. Werkelijk schitterend klonk het

Nederlands Concertkoor, dat louter warmte in zijn klank heeft en vanuit het meest verstilde pianissimo een verscheurende intensiteit aan de dag wist te leggen. De optelsom van koor en orkest leverde een magistraal slot van deze Tweede Mahler op.

De Mahlers van Bernard Haitink zijn nog steeds onovertroffen. Mahler is meer van Haitink dan van welke dirigent dan ook. Dat bewees hij gisteravond, in een al even imponerende als intieme uitvoering van de 'Derde symfonie'. Veel meer dan Kreizberg is Haitink een architect, die met zoveel perfect materiaal als in de Berliner Philharmoniker natuurlijk kan doen wat hij voor ogen heeft. Bij Haitink speelt het aspect tijd geen rol. Niet alleen duurde de 'Derde' een half uur langer dan het programmaboekje had ingeschat, bij hem is het de muziek die het tijdsbeeld bepaalt en niet andersom. Met een verrukkelijke alt Anna Larsson en twee uitstekende Nederlandse koren.

JOS RUITERS